

Бардошеве (хипо)тезе [\[1\]](#)

Република Српска не заузима ни пола територије једне мале, нејаке и нестабилне балканске државе, док су САД једина глобална суперсила, па веза између њих, успостављена у наслову овог чланка, дјелује исфорсирано, готово као комичан израз локалне мегаломаније да се властитој земљи придаје нереалан значај у свјетској политици. На недавном скупу у Бањалуци амерички политиколог Гордон Бардош покушао је то управо тако и да објасни. „Насупрот овдје распрострањеном увјерењу, америчка спољна политика нема баш никакве интересе да се бави Републиком Српском и БиХ. Прво, овдје не постоје било какви природни ресурси, попут нафте или гаса, за које би САД биле заинтересоване, а Босна нема војностратешки значај, нити је велико тржиште. Друго, Сједињене Америчке Државе, такође, немају баш никакав план за Босну, и то се може видјети из низа контроверзних изјава америчких званичника у већ дужем периоду. И треће, САД не желе да се мијешају у локалне проблеме, јер се Босна налази у 'европском дворишту' и спада у зону одговорности ЕУ.” [\[2\]](#) Све дјелује врло логично и подударно се са официјелном презентацијом америчке невиности спрам трагичне прошлости и неизвјесне будућности Босне и Херцеговине. Државни секретар за спољне послове САД Џејмс Бејкер, врховни командант оружаних снага Колин Пауел и други водећи функционери администрације старијег Буша сматрали су да је рат на Балкану искључиво „европски сукоб у коме САД немају шта да траже”. И амерички теоретичари међународних односа реалистичке школе тврдили су да „на Балкану није угрожен ниједан интерес Сједињених Америчких Држава”. Напокон, ни већина Американаца није вјеровала да је уплитање САД у ратове у Босни и на Косову мотивисано „одбраном националних интереса.”

[\[3\]](#)

Зашто су онда они већ двадесет година ипак овдје?

Униполарни свијет и судбина малих држава

У савременом глобализованом свијету постало је већ опште мјесто да се, више него икад у прошлости, политичка садашњост и будућност националних држава тумачи и предвиђа прије свега у међународном контексту. Али не треба се заваравати, то није свијет међународног права, билатералних и мултилатералних уговора, међународних организација и институција, него хобсовски свијет прије успостављања „друштвеног уговора”. У недостатку свјетске владе, то јест средишње власти која је изнад држава и

која би могла да их заштити једне од других, међународни односи у крајњој консеквенцији представљају пуки „однос снага” или „рат свих против свакога”, гдје је судбина малих и нејаких држава, како би рекао Хобс, „опасна, биједна, неизвјесна и туробна”. Од краја Другог свјетског рата, САД су постале водећа сила Запада, током Хладног рата биле су партнер у глобалној доминацији, а после пада Берлинског зида једина суперсила, која је након 11. септембра 2001. читав свијет почела да третира као потенцијално терористичко окружење. Као што је у спољној политици некадашњи „изолационизам” замијењен „интервенционизмом”, тако су у америчкој теорији међународних односа идеализам и морализам Вудроа Вилсона замијениле различите варијанте реализма (класични, дефанзивни, офанзивни...) у верзијама Ханса Моргентауа, Кенета Волца, Џона Миршајмера и других. Вилсоновски просвјетитељски оптимизам, инспирисан Кантовом идејом вјечног мира, задржан је само за унутрашњу употребу, као подршка либералној идеологији која је дубоко укоријењена у свијести америчке јавности. Повремене патетичне изјаве америчких предсједника у старом стилу у ушима иностране публике одјекују лицемјерно и цинично. Угледни хладноратовски амерички државни секретар и теоретичар међународних односа Џорџ Кенан дефинисао је императив: легалистичко-нормативистички приступ у спољној политици САД треба замијенити максимизацијом националне моћи у међународним односима, то јест обезбиједити максималан утицај на друге актере на свјетској сцени како би се понашали у складу са америчким интересима. Било је то потпуно у складу с класичном дефиницијом моћи у политичкој теорији. [4]

На тој би се основи данас могла направити својеврсна категоризација земаља по вертикали зависности, на чијем врху стоји најјача држава која је, заправо, и једина суверена јер једина располаже неприкосновеним монополем силе на својој територији и моћ да пресудно утиче на судбину других земаља. Слиједје територијално и популационо велике, економски и војно моћне земље које су према горе „вазалне државе”, а према доле „заштитничке државе”. Испод њих се налазе, по истим критеријумима слабије, „штићеничке државе”, које оне претходне држе под заштитом и помажу им, али наравно, не без одговарајућег, више или мање транспарентног интереса. На следећем нивоу су земље према којима оне са виших етажа пирамиде имају незаинтересован став јер немају интереса ни да их штите ни да их угрожавају. Најзад, постоји врста држава које су у некој врсти фаталне немилости код великих и моћних држава и које добијају етикету „злочиначке”, „отпадничке”, „терористичке”, „геноцидне”, „нестабилне”, „несамоодрживе” јер не поштују људска права и демократске стандарде, угрожавају сусједне земље и народе, малтретирају мањине и изазивају масовна исељавања, представљају базе за међународни криминал и тероризам... Зато такве земље морају бити објекат међународне интервенције, надзора или чак наметнуте спољне управе. „Просто је невероватно с каквим манијакалним, готово анималним жаром и суровошћу поједине развијене земље, боље рећи њихови елитни кругови насрћу на те већ добрим

Пише: Ненад Кеџмановић
уторак, 23 август 2011 10:18

делом исцрпљене и ослабљене државе. Србија је, нажалост, данас, услед неких несрећних околности, упала у тај круг држава.” [5] То је написао Вучина Васовић, а ми бисмо Србији додали и Републику Српску, односно Босну и Херцеговину. БиХ је еминентан примјер такве земље, почев од њеног међународног признања 1992. па све до данас. Како тврди Фукујама, „управо у Босни, међународна заједница престала је да буде апстракција и постала дјелатна влада.”

[6]

А бивша тужитељка Хашког трибунала Луиз Арбур поносно је изјавила: „Прешли смо из ере сарадње међу државама у еру у којој државе могу да буду зауздане.”

Изазивање рата и опструкција мира: Дејтонски биланс ангажовања САД

Управо америчком вољом (дипломатија, медији, војска) БиХ је трансформисана из бивше федералне републике унутар социјалистичке Југославије у самосталну државу. Истина, званична спољна подршка распаду СФРЈ започела је када је ЕУ, након маневра њемачког министра Геншера у Мастрихту, признала Словенију и Хрватску, а како пише Сузан Вудворд, „изненађене Сједињене Америчке Државе настојале су да преузму иницијативу признавањем осталих република, и тако отвориле Пандорину кутију у Босни”. Када је то у Босни довело до међунационалних конфронтација и до ивице грађанског рата, Брисел је реаговао Кутиљеровим споразумом, који је, додуше у посљедњи час, формулисао спасоносно рјешење: „Босна цијела у три дијела”. Био је то здрав компромис између центрифугалних (Срби и Хрвати) и центрипеталних (Муслимани) сила у Босни, који је Холбрук три и по године касније безмало „фалсификовао” као Дејтонски споразум.

Вашингтон је тријумфовао у рату који је сам изазвао, три и по године га усмјеравао и продужавао, те напoкон симболички окончао у америчкој војној бази „Рајт Петерсон”, хиљадама миља далеко од мјеста догађаја и, што је много важније, од Брисела. Показао је да су Европљани неспособни да сами ријеше своје проблеме без ауторитета САД и ангажовања НАТО-а. Приказао је Американце као спаситеље босанских муслимана, а индиректно и пријатеље муслимана у свијету. Пребацио је терет властите кривице на леђа прије свега Срба и, донекле, Хрвата. Продао је Кутиљеров предратни политички споразум као Холбруков поратни мировни споразум. Представио је „Дејтон” као највећи

Пише: Ненад Кеџмановић
уторак, 23 август 2011 10:18

спољнополитички успјех САД у Европи после Другог свјетског рата. Укратко, у рату у Босни нису побиједили ни Муслимани, ни Срби, ни Хрвати, него Американци. „Главни исход рата био је трансформисани НАТО и обнова америчког лидерства у Европи у степену који није виђен још од времена Кенедија. Успостављена је констелација у којој Америка жели да буде предводник и у којој је постала неопходна у процесу трансформације Европе после 1989. године,” тврди Срђа Трифковић.

Као што смо видјели, Бардошева теза да „САД немају никакав конкретан интерес да се баве Босном” јесте тачна, али само утолико што БиХ заиста нема ни стратешке природне ресурсе, ни значајан геополитички положај, нити представља велико тржиште. Истовремено, та мала, подијељена, маргинална, неуспјешна, пропала држава ипак је одлично послужила као полигон преко којег је америчка спољна политика остварила бројне и значајне циљеве.

Бошњаци, Срби, Хрвати и ОХР

У складу с различитим доживљајем, али и реалношћу описане поратне ситуације, артикулисало се и одговарајуће политичко понашање политичког вођства три национална корпуса у БиХ.

Бошњаци су, предвођени Харисом Силајџићем, кренули у дипломатско-медијску офанзиву на рушење Републике Српске. Овјенчан успјесима својих лобистичких мисија по европским, америчким и исламским метрополама током ратних година, овај релативно млад политичар, с међународним искуством и свјетским манирима, унио је нову енергију, самопоуздање и агресивност у бошњачку политику и наметнуо се као национални лидер након већ остарјелог, исцрпљеног и обољелог Алије Изетбеговића. Република Српска је у земљи и иностранству свакодневно и у свакој прилици систематски сатанизована као ратна творевина настала на спољној агресиви, геноциду и етничком чишћењу, а њени лидери обележавани су као ратни злочинци и криминалци.

Српско политичко руководство, увјерено да је статус РС трајно међународно заштићен Дејтонским споразумом, углавном је остајало суздржано, а ентитетски медији ријетко су преносили и још рјеђе реаговали на лавину оптужби које су перманентно лифероване из Сарајева као номинално заједничке пријестонице БиХ. Статистика је показивала да се

Пише: Ненад Кеџмановић
уторак, 23 август 2011 10:18

хрватски национални корпус безмало преполовио (са 17, пао је на мање од 10 одсто), да Хрвати и даље „цуре“ из Федерације, да хрватска интелектуална елита бјежи из Сарајева у Загреб, те су зато територијално-етнички компактнији и радикалнији западни Херцеговци зазвонили на узбуну и затражили обнову односно легализацију ратне Хрватске Републике Херцег-Босне.

„Међународна заједница“, што је и даље био плеоназам за католичку Европу под вођством протестантских САД, поново је отворено стала на страну муслимана у односу на два хришћанска сусједа. У име обавезе поштовања Дејтонског споразума, сурово је угушена офанзива за хрватску аутономију у западној Херцеговини. Оружаним упадом међународне полиције у Херцеговачку банку у Мостару одузета је њена финансијска основа, а њен оптужени лидер Анте Јелавић, под пријетњом кривичног гоњења, склонио се у Хрватску. Истовремено, у име могућности необавезног тумачења тог истог споразума, почело је систематско и континуирано развлашћивање Републике Српске, и то преношењем ентитетских надлежности на централне органе у Сарајеву. Да би то незаконито било међународно покривено, у Бону је, на састанку Управног одбора Вијећа за имплементацију мира у БиХ, високи представник добио диктаторска овлашћења да Дејтонски споразум тумачи „према духу“, а не „према слову“ уставних закона, те да мијења, укида и намеће његове одредбе, као и да смјењује демократски изабране функционере. Притисци ОХР-а били су оркестрирани с кампањама сарајевских медија, према којима су безмало сви српски функционери били осумњичени због ратне прошлости или поратног криминала.

Послије преношења више од седамдесет значајних надлежности из Бањалуке у Сарајево, те послије смјене десетак високих српских политичких функционера који су одлучно бранили изворну дејтонску позицију РС, постало је очигледно да се ради о осмишљеном плану централизације и унитаризације БиХ. [7] Чијем плану? Високи представник увијек је, по формацији, био Европљанин, то јест из неке од држава ЕУ, али његов замјеник, који је истовремено био и супервизор за Брчко, такође обавезно, био је Американац. Вијеће за имплементацију мира у Босни на нивоу министара спољних послова земаља потписница Дејтонског споразума састајало се у дужим интервалима, али њихови амбасадори у БиХ консултовали су се мјесечно. Пошто знамо како је тих година изгледао процес одлучивања у свим међународним организацијама и институцијама, није било тешко закључити да су замјеник високог представника и амерички амбасадор на тим редовним сарајевским сијелима водили главну ријеч.

[8]

На Америку је недвосмислено упућивао и каубојски директиван стил понашања „међународне заједнице” у Босни. Република Српска и српски политичари нису имали право ефективног приговора на одлуке ОХР ни када су се оне односиле на укидање скупштинских одлука и смјену изабраних функционера. Под вођством САД, међународне жалбене инстанције једноставно су себе проглашавале ненадлежним, са аргументом да је високи представник, као изасланик Уједињених нација, формално изузет, а европски независни аналитичари понашање Педија Ешдауна у Босни поредили су с понашањем вицекраља у колонијалној Индији. Како пише Роберт Кејган, „Амерички и европски погледи разилазе се у веома важном питању односа према употреби силе – у питању њене делотворности, моралности и пожељности. Европа напушта принцип силе [...]. Она ступа у постисторијски рај мира и релативног благостања, остварујући ‘вечни мир’ Имануела Канта. САД, међутим, остају заробљене у историји и примењују силу у анархичном хобсовском свету (...).”

[9]

Такво међународно понашање САД бар дјелимично потиче од њиховог већ безмало стољетног статуса велесиле и суперсиле. Међународно право за њих је пожељно само у мјери у којој одговара њиховим интересима, а у супротном представља препреку коју треба одбацити.

[10]

Српска у контраофанзиви

Био је то период који је започео када су предсједник Драган Чавић, премијер Младен Иванић и вођа најмоћније опозиционе странке Милорад Додик, као преговарачки тим РС, сложено одбили захтјеве Федерације и ОХР да се и полиција (јавна безбједност), до тада подијељена по ентитетима, обједини на нивоу БиХ. „Завртањем руку” највишим функционерима РС од стране високих представника, годинама су, у серијама, ентитету одузимане виталне дејтонске надлежности, а онда је ОХР наишао на јединствен и одлучан отпор и коалиционих партнера на власти и опозиције. Средином посљедње предизборне године, одлуком парламента, којим је доминирао СДС, мандат је повјерен опозиционом лидеру СНСД и бившем премијеру Додику, а шест мјесеци касније и овјерен изборном побједом његове странке.

У медијском простору БиХ више се није говорило само о РС као геноцидној творевини, о српским политичарима као ратним злочинцима и о сецесионистичкој политици

Пише: Ненад Кеџмановић
уторак, 23 август 2011 10:18

Бањалуке, него и о бошњачкој политичкој кривици за почетак рата 1992, о звјерствима муџахедина који су дјеловали у оквиру регуларних формација тзв. Армије БиХ, о нескривеним претензијама Сарајева на цијелу БиХ као национално-вјерску државу већинског и „темељног народа”. И више од тога, Додик је почео да говори оно што народ мисли и осјећа, а што је до тада, због „политичке коректности”, јавно прећуткивано, да БиХ није жеља него дејтонска обавеза српског народа, да би РС радије била самостална или уједињена са Србијом, да је Бањалуци емотивно ближи Београд него Сарајево, да и сам навија за спортске клубове из „матике” и за репрезентацију Србије када играју против босанских тимова и репрезентације БиХ.

Али Додик није штедио ни представнике међународне заједнице. Јавно их је оптуживао да су годинама систематски кршили Дејтонски споразум на штету РС, да су дискриминисали, уцјењивали и пријетили њеним демократски изабраним представницима, те да његова влада то више неће допустити. Да није остао само на ријечима, показало се при наредним покушајима ОХР и Сарајева да на рачун интегритета РС реинтегришу БиХ. „Организацијско-административне предности које је Дејтон дао РС показале су видне ефекте и у економско-социјалној сфери. Показала се потпуно погрешном теза неких међународних и сарајевских кругова да ће дјеловањем социјално-економских механизма ‘укинути’ Републику Српску тако што ће је учинити немоћном и неодрживом. Догодило се супротно: ако је данас у БиХ неки њен дио крајње нефункционалан и тешко одржив, онда је то Федерација.“ [\[11\]](#)

Повратак Клинтоних у Босну

У постизборном камбеку демократске администрације, бошњачка дипломатија је још прије избора у САД препознала шансу да поново преузме иницијативу у БиХ. Републиканци су се били заглавили у Ираку, а кампања демократа позивала се на Клинтонове спољнополитичке успјехе на Балкану. Несуђена предсједница Хилари, у заносу предизборне битке, лажно се позивала на измишљене куршуме који су јој летјели око главе на аеродрому у Тузли. Силајџићеви конгресни лобисти из ратних времена, бројна и умрежена бошњачка емиграција у Сјеверној Америци, подршка разуђених исламских организација по свијету, глобално брендиран „геноцид у Сребреници” и слично били су добра улазница у Стејт Департмент, у који се уселила Хилари Клинтон, с групом експерата за Босну – повратника из времена Мадлен Олбрајт. Ричард Холбрук, Вилијам Коен, Данијел Сервер, Мортон Абрамович, Мајкл Хејцел представљају самонајпознатија имена с врха леденог бријега, испод којег се ширила мрежа

нижеранжираних чиновника и анонимних организација које су радиле на реактивирању Обамине администрације у Босни.

Медијска припрема почела је заједничким ауторским чланком Ричарда Холбрука и Педија Ешдауна у лондонском *Тајму*, а затим је Хилари Клинтон почела да говори о „незавршеном послу у Босни”, да би Сервер и Абрамович, серијом интервјуа по балканским медијима, наставили да шире глобалну политичку климу погрома над Републиком Српском и њеним лидером. Након тога на сцену ступају познате, споља спонзорисане НВО у Београду са аутошовинистичким тирадама о томе да „Американци и Европљани боље знају шта је добро за Србе него они сами”. И како то већ бива, амерички конгрес и европски парламент донијели су одговарајућа неформална и необавезујућа акта као неку врсту нормативног оквира за дјеловање извршне власти на балканском терену. У конгресу САД, 2. априла 2009. године, одржан је *hearing*, а прије тога донијета резолуција „о духу размишљања у Конгресу”.

У складу с Бардошевом тезом да желе Европљанима да препусте европске послове, али и својом жељом да изнова потврде вођство у Европи, САД су морале да оптуже ЕУ за неефикасност у одбрани америчког дипломатског ремек-дјела у БиХ од српских сецесиониста у РС. Смањеном пажњом Вашингтона и попустљивошћу Брисела, Додик је, наводно, политички израстао у реметилачког џина, који ће дестабилизovati регион и изазвати нови ланац ратова на Балкану. Као формалан повод за неујерљиву причу послужио је закон о референдуму који је донијела скупштина РС. Српски функционери увијек су наглашавали да им је тај еминентно демократски механизам неопходан као посљедња линија одбране од унутрашњих притисака ка централизацији и унитаризацији, те спољних односно међународних притисака да „бољи ентитет” сарајевском центру препусти своје изворне надлежности и активно допринесе ревизији Дејтонског споразума. Али никад се нису позивали на референдум као оруђе за сецесију из чиста мира или као свој стратешки циљ, него само као резервни инструмент реаговања у крајњој нужди. Закон о референдуму сам по себи није могао бити споран и европски парламентарци су, напротив, препоручивали својим чланицама да га што више користе. Оно што јесте могло да изазове сумње биле су, заправо, сецесије Црне Горе, а онда и Косова од сусједне и сународничке Србије, које су, парадоксално, реализоване уз директну и пресудну подршку управо САД, а накнадно и ЕУ. Аналогија се објективно наметала, и то тако нападно да нису могли да је прећуте ни западњачки медији и дипломате. „Како то да Црногорци и Албанци могу да се отцијепе од Србије, а Срби не могу од Босне?” писао је Чарлс Крофорд. Двоструки стандарди боли су очи и вријеђали здрав разум, али врхунац америчког цинизма биле су оптужбе на рачун Милорада Додика да би он хтио да растури БиХ, а управо су му САД и ЕУ, распарчавањем Србије, нудиле међународни легитимитет за такво понашање. Али неограничена глобална моћ

једине суперсиле није се освртала на логичке и етичке мане своје политике. Као што је „Садамово скривено хемијско оружје за масовно уништавање” требало да оправда америчку агресију на Ирак и успостављање слабе и контролисане власти у Багдаду, а суђење Милошевићу за ратне злочине у Хагу да аболира америчко разарање и комадање Треће Југославије, тако је и наводни сецесионизам Српске постао оправдање за дисциплиновање непослушних Срба, развлашћивање мањег ентитета и наметање турског туторства Европи на Балкану.

Контрапродуктивно укључивање Турске

Уз упорне тврдње о неопходности уставних промјена, о „Дејтону 2”, о функционалнијој држави, о потреби да БиХ говори у један глас, из Вашингтона и из Брисела стизале су сложне поруке да ништине може бити наметнуто споља и да мора бити резултат равноправних договоралокалних актера. Али нико у тој ситуацији није очекивао Турску. Неки аналитичари у томе су препознали неоосмански повратак турске спољне политике на Балкан, који је зацртан у програмском дјелу *Стратешка дубина* њиховог министра Давутоглуа; аналитичари су у томе препознали и прсте Стејт Департамента.

Турска је чланица НАТО-а и главни амерички савезник у региону, тако да њен поход у предворје ЕУ није био могућ без изричитог подстицаја или бар активне подршке САД. Све је постало потпуно очигледно када се Давутоглу појавио у Сарајеву и на јавној трибини закључио како је отоманска окупација Босне „била успјешна прича коју треба поновити”, а недуго послје тога реис Церић изјавио да је Турска „матица бошњачког народа”. Политичке циљеве исламистичке владе Таипа Ердогана у економски све експанзивнијој и регионално утицајнијој Турској, која деценијама куца на врата ЕУ, није било потребно нагађати. Амерички циљеви гурања Турске према Европи, и то преко босанског осинака, много су комплекснији и мање транспарентни. Поред осталог, то су појачавање притиска на ЕУ да коначно прихвати Турску, окретање једног релативно умјереног исламског режима према Западу, јачање главног савезника у региону у односу на Иран као главног регионалног непријатеља, парирање повратку руске политике на Балкан, неутралисање све већег утицаја вахабитског и селфијског радикализма на босанске муслимане, те јачање бошњачке позиције у босанском националном троуглу.

Реализација овог посљедњег циља већ се у зачетку спотакла о изненађујуће агресиван

и незграпан наступ Давутоглуа, али и Гула и Ердогана у Сарајеву. Не само да су потцијенили изразито негативну културу сјећања босанских и херцеговачких хришћана на отоманску владавину, него су прецијенили и расположење Бошњака да је пригрле у форми која би била прилагођена модерном руху и духу. Насупрот званичној добродошлице у Србији, Турци су у Српској наишли на отворено негативан пријем. Код Херцегбосанаца су, као и у Хрватској, дочекани хладно и незаинтересовано, у складу с политиком водећих европских савезника. Нарочито је индикативно то што је главни промотор зближавања Анкаре и Сарајева Харис Силајџић неочекивано поражен на изборима, нетом пошто је Гул био допутовао да подржи његову кампању. Почетни неуспјеси сигурно неће ни обесхрабрити ни одвратити турску спољну политику од мисије у БиХ, али је већ сада сасвим извјесно да њихово присуство не може донијети равнотежу снага и пацификацију односа између локалних Бошњака, Срба и Хрвата. Бошњачка политика је у очима друга два народа још мање прихватљива као „продужена рука Истанбула”, а Бошњаци у БиХ се ипак осјећају много сигурније под заштитом актуелне империје него под заштитом бивше, па макар бивша била културно ближа и дјеловала у име актуелне. Такође, били су свјесни чињенице да их веза са Анкаром удаљава од ЕУ. Иако су и Брисел и Москва врло суздржано пропратили укључивање Турске као америчког пиона на Балкану, једино Београд, безнадежно очекујући инвестиције које ће умирити радикалног муфтију Зукорлића у Санџаку, и даље форсира присуство Гула на редовним сусретима Загреб-Сарајево-Београд на највишем нивоу. Симетрија у којој хрватску страну у региону представљају Јосиповић и Комшић, српску Тадић и Радмановић, а Бошњачку Гул и Изетбеговић, не одговара ниједној страни. Изетбеговић је на састанку у Карађорђевој изјавио: „Могли бисмо се овако састајати и без Турске”. А Јосиповић Гула није ни позвао на Брионе. [\[12\]](#) Испоставило се дарегионални приступ на којем инсистира Вашингтон, а по коме би притисак Београда, Загреба, па ето и Анкаре био пресудан за бољу сарадњу актера у БиХ, напосто не функционише. Напротив! У најбољем случају, могло би се рећи да америчка подршка враћању Турске на Балкан, ако није одмогла, није ни помогла расплитању босанског чвора, као ни пацификацији Санџака.

Да ли ЕУ преузима европске послове?

Суочена с бошњачком дрскошћу, подржаном америчким симпатијама и охрабреном европском пасивношћу, РС је у маргинализацији Хрвата у Федерацији препознала тек прву фазу акције за насилну реинтеграцију БиХ. Да би предупредио другу фазу проширења акције и на преостали дио БиХ, предсједник РС Милорад Додик иницирао је скупштинску процедуру за расписивање референдума. Директна подршка народа била му је потребна да би суспендовао бројне одлуке које су годинама наметали високи представници, а посебно оне које се тичу централизованог правосуђа. „Трећа грана

Пише: Ненад Кеџмановић
уторак, 23 август 2011 10:18

власти” која је, супротно изворном Дејтону, пресељена у Сарајево, постала је моћан инструмент бошњачког правног насиља. Срби осумњичени за ратне злочине серијски су, без ваљаних доказа, осуђивани на драконске казне, док су непосредни кривци и људи командно одговорни за злочине у Добровољачкој улици, у Тузланској колони, у Братунцу, у Челебићима, на Казнима итд. и после петнаест година остали непознати.

Најављени референдум високи представник и западни амбасадори у Сарајеву оцијенили су као покушај да се „пониште сви успјеси које је међународна заједница постигла у Босни после Дејтонског споразума”, [\[13\]](#) а бошњачки медији као „увод у сецесију РС и нови рат у БиХ.” [\[14\]](#) Иако су иза законите иницијативе за непосредно демократско изјашњавање народа сложено и јавно стали и скупштина, и влада, и сви највиши инокосни представници „мањег ентитета”, и странци и Бошњаци сву одговорност за ову „диверзију” тенденциозно су фокусирали искључиво на Додика лично. Предсједник РС, међутим, није реаговао на притиске и ултиматуме да хитно заустави процедуру заказивања референдума.

Валентин Инцко директно му је запријетио активирањем Бонских овлашћења, али за употребу овог већ увелико компромитованог механизма ипак није била довољна само подршка амбасадора САД у Сарајеву. Високи представник зато је затражио и добио ванредно засиједање Савјета безбједности УН. И када су већ сви предвиђали да ће, на иницијативу америчког представника, уз подршку европских држава и уздржан став Русије и Кине, Инцко добити зелено свјетло да политички ликвидира Додика, догодило се изненађење. Не само што су амбасадори Русије и Кине према томе заузели негативан став, него је, уз помоћ трећег учесника, на сједницу неформално доспио и Додиков одговор на Инцкове оптужбе. Али Инцко је таквим исходом консултативне сједнице СБ УН био само обесхрабрен, али не и онемогућен да реализује најављену смјену предсједника РС, тим више што је добио подршку Американаца и Европљана и што таква санкција не би била преседан. [\[15\]](#)

Десило се, међутим, још једно, не мање изненађење, када је у ишчекивању шта ће

учинити Инцко у договору са Американцима, у Бањалуци осванула баронеса Кетрин Ештон. Комесарка ЕУ за спољне послове и безбједност у разговору с предсједником Додиком брзо је дошла до компромиса. ЕУ ће одмах започети преговоре о реформи правосуђа директно с Бањалуком, а РС ће до даљег одложити референдум. Невјерне Томе у Српској већ су посумњале да је све то игра топло-хладно Вашингтона и Брисела, у коју је Додик ухваћен да би одустао од референдума. Али индикативно је да Инцко није укључен ни у договор у предсједничком кабинету, нити у касније конкретне разговоре о реформи правосуђа. Да ли је увријеђен зато што није био позван у пратњу К. Ештон, или што су га заобишли јер у Уједињене нације није ишао преко ЕУ? Да ли је испао жртва привременог куршлуса између Вашингтона и Брисела, или је он у том процјепу стао на једну – америчку страну? [16] Да ли је све то доказ да је ОХР послјије неколико продужетака мандата превазиђен, или је коначно сазрела ситуација да га у Сарајеву замијени већ дуго најављивани представник ЕУ, с битно редукованим и измијењеним мандатом? [17]

Реаговање Стејт Департамента

Даје ли то, истовремено, довољно основа за много крупнији и значајнији закључак да су САД, напokon, искрено одлучиле да европско двориште препусте ЕУ? Напротив, већ прве реакције с друге стране Атлантика показале су да Американци не одустају од уходане схеме, према којој непрестано тврде да желе да изађу босанског блата и прозивају Брисел да преузме своју одговорност за БиХ, а потом све европске иницијативе или потајно опструишу или отворено оспоравају. Већ свега неколико недјеља касније, на скупу „Западни Балкан: напредак, стагнација или регресија” у Сарајеву, помоћник Хилари Клинтон за европске и евроазијске послове Гордон Браун изјавио је да „САД неће дозволити демонтирање ОХР док се не спроведу договорене реформе”. А Мајкл Хејцел, с потписом „бивши савјетник Роберта Бајдена”, у већ поменутом чланку за „Дане”, показао је да није оптерећен дипломатским обзирима према савезницима: „Стејт Департамент био је веома незадовољан изненадном посјетом Ештонове и њеном наивном дипломатијом у Бањалуци.” На другом мјесту у тексту, амерички аутор тврди да у Бриселу „нису способни да схвате проблем”; у чланку се напада „самопонижавајућа политика ЕУ”, критикује се Лајчак „што је партиципацијом у спасавању Додика предухитрио Инцкову интервенцију” и Карл Билт зато што је „хвалио тај тобожњи дипломатски успјех”, док Данијел Сервер чак позива Европљане да се „опамете.” Било је то све у стилу добро препознатљиве реторике Мадлен Олбрајт – „првог државног секретара у историји Америке чију је ужу дипломатску специјалност представљало држање лекција иностраним владама, употреба пријетећих ријечи и неукусно разметање моћима и врлинама њене земље”. [18]

Да ли све наведено представља увод у нову офанзиву опасног америчког уплитања у БиХ, пред којим ће се европски савезници прије или касније опет повући? Или је ЕУ напакон одлучна да преузме пуну надлежност за своје приправнике на западном Балкану, јер глобални ауторитет САД у другој деценији овог вијека није раван оном с краја прошлог? Релативно опадање моћи једине суперсиле и трансформацију униполарног свијета у мултиполарни одавно су предвиђали и амерички стручњаци, али опоравак Русије и успон Кине догодили су се брже него што се очекивало. Залазак великих империја дуг је и постепен историјски процес и ниједна од њих исход не чека скрштених руку. Амерички геополитичари озбиљно разрађују пројекат под називом „Још један амерички вијек”, а њихови лидери могли би још задуго убједљиво да реагују супериорном војном силом. Какве би посљедице то могло да има по РС и БиХ на (не)извјесном путу у ЕУ?

Мотиви интервенција у БиХ

БиХ сигурно не спада међу стратешке тачке продужавања вијека глобалне империје, као што је и у периоду када је глобално лидерство САД било у зениту у њој било тешко пронаћи било какав конкретан амерички интерес. Али Вашингтон ће, како онда тако и сада и у блиској будућности, из много разлога настојати да пресуђује у европским пословима на Западном Балкану.

1. Етнички сукоби у БиХ, наводно нерјешиви дипломатским путем, послужили су као кључни аргумент за опстанак НАТО-а и америчко вођство у Европи после пада Берлинског зида. Своју историјски прву војну акцију НАТО је извео још у љето 1995, бомбардујући српске положаје у Босни. Али НАТО за САД није био само средство за остварење неког конкретног војно-политичког циља, ни касније на Косову ни прије тога током Хладног рата, него циљ сам по себи. [\[19\]](#) „Ниједна засебна мета, ни скуп мета, нису били важнији од јединства у НАТО-у”,

[\[20\]](#)

пише генерал Весли Кларк, пропуштајући, наравно, да дода синтагму „под командом САД”. Тај мотив остао је трајније актуелан и стога је „босанска висока пећ за таљење народа” – сада на „хладном режиму” – Американцима и даље потребна. Замрзнути конфликт на рубу ЕУ увијек се, подгријавањем босанских тензија, може подићи на жељену температуру и ето аргумента за нову трансатлантску интервенцију.

Будућност Републике Српске у маказама САД и ЕУ

Пише: Ненад Кеџмановић
уторак, 23 август 2011 10:18

23